

LBRIS

We know
books

Editat de **Neverland SRL**.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin **Editurii Neverland**.

Copyright © 2023, **Editura Neverland**.

! Nicio parte (fragment sau componentă grafică) din această lucrare nu poate fi reprodusă fără acordul scris al Editurii Neverland.

Descrierea CIP a **Bibliotecii Naționale a României**
THEODORESCU, SILVAN

**Creștinismul românesc : martiri și controverse
istorice** / Silvan Theodorescu. - București : Neverland,
2023

ISBN 978-606-9602-83-6

2

Design copertă: Aurelian Leahu

Tehnoredactare: Gabriela Anghel

Corectură: Eugenia Oprea

Redacție:

tel.: 0790 557 986

e-mail:

editura@neverland.ro

Editura Neverland

Librăria UJmag:

tel.: 0733.673.555; 021.312.22.21

e-mail: comenzi@ujmag.ro

ujmag.ro

Ujmag.ro

SILVAN THEODORESCU

CREȘTINISMUL ROMÂNESC – MARTIRI ȘI CONTROVERSE ISTORICE

**Docu-drame și mituri istorice, însoțite de consemnări
din presă și din arhivele bibliotecilor despre reperele
creștinismului în ținuturile românești**

SUMAR

Pătrunderea creștinismului pe pământul daco-romanității.....	7
Primele semne ale noii credințe și misterele grotelor din Munții Buzăului.....	13
Cronica însângerată a creștinării românilor pe malurile Iordanului valah	33
Poporul român – un popor născut creștin, argumente pro și contra	38
...Și totuși, în ce limbă s-a propovăduit Evanghelia la urmașii geto-dacilor?	50
Geți, goți, străromâni și creștini pe teritoriul Vechii Dacii.....	65
Controversata teorie a lui Rösler	74
Izvoare sacre ale tămăduirii: strămoșii martiri ai credinței ortodoxe românești în primele secole de după Hristos și locurile lor de închinăciune.....	85
Răstignit precum Isus Hristos – Patimile Sfântului Sava	100
Mucenița Filofteia de la Argeș, sfântă la numai 12 ani	105
Viața, pătimirea și minunile Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava	109
Curățenia mărturisitoare – Sfântul Ioan Valahul, o epifanie a purității	138
Rugăciunea inimii, isihasmul, mitropolitul Grigorie Roșca, Sfântul Vasile de la Poiana Mărului și Cuviosul Paisie Velicovschi.....	148

Fecioara de la Sihla – Sfânta Teodora de Carpați, un mister al pădurilor încărcate de sacralitate	163
Oneaga, Pocrov și Vovidenia mitropolitului Visarion Puiu – schiturile din mijlocul codrilor seculari	170
Sfântul Ioan Iacob Hozevitul și schimnicia sa într-o peșteră din Pustia Iordanului	184
<i>Bibliografia sacră</i>	191

Pătrunderea creștinismului pe pământul daco-romanității

După cercetările istoricilor legați de biserică, precum pr. Mircea Păcurariu, creștinismul a ajuns foarte timpuriu în provincia romană Scythia Minor (Dobrogea de acum), de unde s-a răspândit, peste Dunăre, în Dacia, posibil cu trupele imperiale până în anul 271, iar, ulterior, creștinii din interiorul regiunilor estice ale Imperiului Roman au putut căuta refugiu la nord de fluviu, pentru a evita persecuțiile autorităților imperiale anterioare domniei împăratului Constantin cel Mare. Ioan Cassian (360-435), Dionisie Exiguus (470-574) și Ioan Maxentius (liderul călugărilor sciți) au trăit o mare parte din viața lor în Dobrogea și au promovat creștinismul printre localnici.

Însă perioada creștinării timpurie a populațiilor nord-dunărene, oricare ar fi ele, a lăsat puține mărturii arheologice și documentare în afara Dobrogei, majoritatea dovezilor fiind mai ales de natură lingvistică, iar rarele obiecte cert creștine, cum este Donariul de la Biertan, fiind interpretabile și ca simple tezaurizări fără semnificație religioasă pentru posesori. Din aceste motive, s-a vorbit uneori de populații „criptocreștine“, iar perioada este în controversă între istoriografia bisericii, care afirmă prezența timpurie a creștinismului ca parte integrantă a etnogenezei poporului român, și istoriografia academică, pentru care nordul Dunării a fost o parte din *Barbaricum*, păgân până în secolul al VIII-lea.

După istoricul creștinismului și arheologul pr. Ion Barnea, au existat două moduri de difuzare treptată a creștinismului popular de limbă latină, mai tardive, printre dacii liberi și printre vlahii (proto-românii) din nordul Dunării: pe de-o parte, păstoritul (transhumanța reprezentând, an de an, o cale de schimburi culturale între zona carpatică, Balcani și zona pontică), și pe de altă parte negustorii (care se deplasau cu stofe, mirodenii, mătase și produse manufacturate la nord de Dunăre, de unde

se întorceau în Imperiul Roman de Răsărit (bizantin) cu sare și aur). Lipsa unor lăcașuri de cult în anumite perioade poate fi explicată și prin persecutarea creștinilor latinofoni de slavii păgâni și, apoi, de păgânii avari, pecenegi, cumani și tătari.

Moesia Inferioară a fost vizitată de Apostolul Andrei, fratele Sfântului Petru, ca și de discipolii direcți ai acestora, cu mult înainte de Războaiele Dacice. Se cunoaște nu numai relatarea, dar și o peșteră din Dobrogea unde tradiția creștină afirmă că Sfântul Andrei s-a adăpostit în timp ce își mărturisea credința, nu cu mult înainte de a fi martirizat. Unele cercetări menționează că Sfântul Andrei a petrecut 20 de ani în Dobrogea.

Apostolul Andrei este socotit de Biserica Ortodoxă Română ca fiind sfântul ocrotitor al neamului românesc, deoarece Eusebiu, scriitor din Antichitatea târzie, îl menționează ca *Apostol al Daciei și al Scîției inferioare*. Aici, situația este inversă față de numeroasele cazuri în care avem elemente arheologice, lingvistice sau toponimice, dar nu atestări documentare: avem textul lui Eusebiu, dar nu găsim inscripții, nici biserici vechi cu hramul *Sf. Andrei*, și doar puține antroponime sau toponime trase din Andrei. Or, dacă acesta ar fi fost efectiv creștinătorul proto-românilor, ar fi de așteptat ca toponimele, antroponimele și bisericile lui închinată, să fie de timpuriu pretutindeni prezente.

Din punct de vedere documentar, scrierile Părinților Bisericii dinaintea Sinodului de la Niceea (primul sinod ecumenic din istorie) citează număr însemnat de toponime de la Dunărea de Jos atestând existența unor comunități de creștini, a căror amintire este menținută și de tradițiile locale mănăstirești.

Tertulian a scris în opera sa despre creștinarea sarmaților, dacilor și a sciților.

În 2001, în cetatea antică Halmyris, de lângă Murghiol, județul Tulcea, au fost descoperite osemintele a doi martiri, Epictet și Astion. Acestia au fost omorâți (anul 290) la ordinul comandantului militar al provinciei Scythia Minor, Latronianus.

După 297, pe teritoriul provinciei romane Scythia Minor, între malul drept al Dunării de jos și Tomis (cetate grecească de pe litoralul apusean al Pontului Euxin), se aflau cei mai numeroși creștini martirizați din întreg Imperiul Roman.

Astfel, episcopul Efrem a fost ucis în 304, în ziua de 7 martie, la Tomis. El a fost urmat de nenumărați alți martiri, mai ales în timpul marilor persecuții anti-creștine organizate din ordinul împăraților romani Dioclețian, Galeriu, Liciniu și Iulian Apostatul.

În anul 306, în timpul împăratului Galerius, a fost executat Sfântul Lup. Acesta era un discipol al Sfântului Dumitru, executat la Salonic în același an. Sfântul Lup era dac sau vlah (proto-român), originar din localitatea Novae (astăzi, Sviștov în Bulgaria), situată pe malul drept al Dunării. În secolul al VI-lea, Petru, fratele împăratului Mauricius a trecut prin Novae și a remarcat sărbătorirea Sfântului Lup de localnici. Localitatea Novae a fost populată în evul mediu de români, bulgari, greci și migratori.

În secolul al IV-lea, episcopul Audias împreună cu adepții săi, exilați de împăratul roman, din Mesopotamia în Scythia Minor, se afirmă creștinarea populației dintre Nistru și Prut.

S-au descoperit în fosta Dacie, ca dovezi ale paleocreștinismului, ștampile de lut pentru prescuri (la Pălatca și Jabăr), care atestă prezența probabilă a unor preoți, inclusiv a unor lăcașuri de cult. Probabil tot pentru lăcașurile de cult au fost folosite și cărămizile sau țiglele ștampilate cu cruci sau pești descoperite la Apahida, Bărboși, Celei Reșca și Racovița, utilizate fie la pardoseala bisericilor fie pentru placarea altarelor. Unele piesele de podoabă, ca inele cu geme și inscripții, fibule, pandantive, aplici, paftale etc. ornamentate cu simboluri creștine (cruce, pești, ancore, porumbei etc.), au fost purtate de credincioși atât înainte cât și după recunoașterea oficială a cultului creștin.

„*Martirologul Bisericii Ortodoxe Române*” citează, pentru secolele III-X, un număr de diocese și nume de episcopi, în Dacia, Mesia și Scîția inferioară încă din timpul Părinților Bisericii. La Porolissum (lângă

Zalău), s-au descoperit două biserici creștine din secolul al III-lea. Ultima a fost descoperită în 2016.

Primul preot considerat proto-român este Montanus, care a fost înecat ca martir împreună cu soția sa Maxima, pentru că a mărturisit credința sa creștină, în 26 Martie 304 în localitatea Sirmium (astăzi, Mitrovița lângă Belgrad). A fost executat aproape în aceeași perioadă cu Sfântul Lup din Novae și cu Sfânta Anastasia din Sirmium (Vindecatoarea de Boli).

Sfântul Niceta (trecut la cele veșnice pe la 414), din Remesiana, Dacia Mediterranea, a fost un episcop care a propovăduit Evanghelia în Dacia și a preschimbât neamuri barbare în „popoare blânde“. Nicolae Iorga, Constantin C. Giurescu și Radu Vulpe au scris că activitatea de evanghelizare a lui Niceta s-a realizat atât la nord, cât și la sud de Dunăre.

Săpăturile arheologice din anul 1971 sub bazilica paleo-creștină de la Niculițel (lângă anticul *Noviodunum*, în Sciția inferioară) au dezgropat un *Martyrion* și mai vechi, așezat la temelie. Pe lângă mormântul cu inscripții tombale foarte vizibile al lui Attalos, Kamasis, Filippos și Zoticos, sub cripta celor patru, au fost găsite moaștele încă unor alți martiri care au mărturisit în timpul represiunilor împăratului Decius (249-251). Marele complex de cult de la Basarabi, într-un totu unic, cuprinde Inscripții tombale mai ales grecești, iar la Tomis s-a găsit în 1988 un cavou din secolul al IV-lea cu fresce creștine intacte.

Despre creștinarea proto-românilor există două puncte de vedere, unul religios ortodox, altul laic istoric. Primul dezvoltă teoria conform căreia creștinarea a fost foarte intensă pe toată aria de răspândire a vechilor vlahi de la bun începutul etnogenezei, făcând parte integrantă din constituirea și identitatea poporului român; al doilea afirmă că procesul de creștinare a fost unul treptat (sec. III-V la sud de Dunăre, sec. V-VIII la nord), etnogeneza integrând, desigur, elementele religioase, dar fiind în sine un proces cu precădere lingvistic, prin formarea limbii protoromâne și generalizarea ei printre dacii și tracii din Imperiul Roman. Ambele teorii folosesc argumente folclorice (fondul mitologic, tradiții și

obiceiuri, dintre care multe sunt anterioare creștinării, dar au fost bine conservate după aceasta), etnografice (paralelisme și diferențe față de popoarele vecine), arheologice (bazilici, necropole), arhivistice (documentele și cronicile vremii) și istorice (dezvoltarea bisericii, limba liturgică, organizarea), interpretându-le fie în favoarea intensității vieții creștine încă de la începuturile formării poporului român pentru a demonstra că acesta a apărut în istorie în paralel și chiar prin simbioză cu creștinismul ortodox, fie pentru a sublinia o creștinare mai târzie, odată cu slavii, și o constituire a structurilor bisericești ale românilor în cadrul primelor state româno-bulgare, în sec. VIII-IX, cu limba slavonă ca limbă liturgică, și sub obediența patriarhiilor din sudul Dunării (Constantinopol, în alternanță cu Ipek și Ohrid în vestul țării, și cu Târnovo în estul țării).

Cele mai bune argumente de care se folosesc istoricii sunt însă cele lingvistice. Cei mai mulți termeni din mediul bisericesc provin din limba latină: *basilica* (biserică), *crux* (cruce), *ara* (altar), *presbyter* (preot), *angelus* (înger), *baptizare* (botez), *monumentum* (mormânt), *cantare* (cântare), *christianus* (creștin), *sanctus* (sânt/sfânt), *Domine Deus* (Dumnezeu). Acest fapt demonstrează caracterul latin și occidental al creștinismului românesc. Cu toate acestea există și cuvinte împrumutate din limba slavonă cum ar fi *Rusalka* (*Rusalii*), *duhu* (*duh*) și *jadu* (*iad*). La slavi, pentru „a boteza“ se folosește „a creștina“; nu au cuvânt derivat din latinescul *baptesium*.

Mai cunoscută și mai puțin controversată (fiindcă este mai bine documentată) este creștinarea în masă și subită a goșilor de pe teritoriul actualei României în secolul al IV-lea sub influența episcopului Wulfila (sau Ulfila), un adept al doctrinei lui Arius. Sozomenos, istoricul bisericii bizantine (secolul al V-lea), a scris în lucrarea sa *Istoria bisericească* (I, 6, I), că în Dacia post-romană, creștinismul a fost propovăduit atât printre goșii migratori cât și la „cei care erau mai înainte vecini cu ei“.

În anul 369, Ulfila a creat alfabetul gotic bazându-se pe alfabetul geților; informația a apărut într-o lucrare a lui Lundius.

Goții devenind arianiști, unul dintre ei, adept al ortodoxiei, anume Sava Gotul, a fost înecat în apa râului Buzău de soldații regelui got Athanaric, la 12 aprilie 372. Sfințit de Biserica Ortodoxă, moaștele sale au fost venerate și păstrate de Sfântul Vasile cel Mare din Cezareea Cappadociei. De îndată ce împăratul roman Galerius a proclamat libertatea de cult pentru creștinii din tot Imperiul Roman, în 311, cetatea Tomis (Constanța) singură, a devenit Mitropolie, cu cel puțin 14 episcopate. Străvechiul Tomis s-a numit Constantiana după Edictul de la Mediolanum din 313 care a confirmat libertatea de cult, în onoarea lui Constantin cel Mare, primul împărat roman creștin și fondatorul primei capitale creștine a lumii, Constantinopol.

Primele semne ale noii credințe și misterele grotelor din Munții Buzăului

Conform opiniilor unor istorici, o parte din așezările rupestre din zona Buzăului (Aluniș și Nucu) pot fi datate, după analiza inscripțiilor, în secolele III – IV d.H., reprezentând o afirmare a creștinismului în stânga Dunării. Munții Buzăului sunt o sursă inepuizabilă de legendă și mister, un spațiu unde istoria a lăsat dovezi palpabile în stânci. Este vorba despre ansamblul de așezări rupestre din triunghiul Aluniș – Nucu – Bozioru, zona este cea mai bogată din țară în însemnări unele încă nedescifrate. Sunt scrijelite laolaltă simboluri precreștine și creștine, dovadă că grotlele au fost locuite continuu, din vechi timpuri, potrivit www.adevarul.ro.

Un număr de 29 de așezări rupestre au fost identificate în arealul Bozioru (Nucu) – Brăești (Ruginoasa) – Colți (Aluniș), toate localizate în jurul culmii Ivănețu, pinten de circa 1000 metri înălțime, format din gresie. Cercetători din Germania, Austria și Elveția au venit de multe ori în România pentru a studia cele aproape 30 de schituri, mănăstiri și sihăstrie din Munții Buzăului. Nu există încă datări clare și niciun studiu complet cu privire la aceste așezări. Înaintea creștinilor, în locurile acestea au trăit civilizații care se lasă cu greu descifrate. Datele arheologice prelucrate până în prezent evidențiază perioade diferite de locuire, mergând până în epoca bronzului, cultura Monteoru, sau începutul primei epoci a fierului, Hallstatt, atestarea documentară certificând însă doar perioada care începe cu secolul al XVI-lea.

În grotlele din masivul Crucea Spătarului au locuit, la doar 300 de ani după Hristos, primii misionari creștini sosiți din Orientul Mijlociu, pentru a propovădui învățătura lui Hristos. Cea mai veche așezare rupestră este grota numită Fundul Peșterii, locuită încă dinainte de apariția creștinismului. Istoricii și teologii susțin că aceasta arată că „unele sihăstrie

au apărut în epoca pre-geto-dacică“, formând o zonă sacră, unde se adorau armele, apa și soarele. Ulterior, au devenit patria asceților geto-daci, care, ulterior, le-au cedat „misionarilor veniți din părțile Ciliciei“ și asceților creștini, ca apoi să se închege aici cea mai puternică vatră sihăstrească, după Dobrogea.

„Cu excepția Dobrogei, respectiv Constanța și Tulcea, putem să spunem că Buzăul este un leagăn de plămădire al creștinismului românesc“, susținea Ciprian Cămpineanul, arhiepiscopul Buzăului și Vrancei. O firidă săpată în peretele vestic seamănă cu un altar închinat lui Audius, episcop exilat de împăratul Constantin al II-lea, în timp ce crucile malteze amintesc de secolele IV-VI după Hristos. Alte 200 de simboluri sunt desenate pe pereții grotei Fundul Peșterii, pentru care s-a folosit tehnica inciziei și a zgârierii pe perete a figurii, obiectului sau simbolului. Sunt rediate arme: vârfuri de lănci, de săgeți sau sulițe, cu sau fără coadă de lemn, pumnale, dar și alte semne specifice artei rupestre preistorice, cu similitudini în țară, cum ar fi Basarabi și Clisura Dunării, sau în străinătate, respectiv Spania, Franța și Italia. Peste acestea, care sunt preistorice și majoritare, s-au suprapus altele din feudalism: cruci, obiecte de cult, nume în neogreacă sau litere chirilice, ani etc. Însemnele scrijelite aici, cum ar fi simbolul unui pumnal persan, sunt subiect ineputabil de dezbateri între istorici, privind proveniența lor. „Întâlnim aici pe pereți foarte multe incizații în formă de pumnale de tip Akinakes, pumnale specifice culturii persane, pumnale mici cu dublu tăiș și cu gardă, folosite în lupte. Au fost împrumutate mai întâi de sciți, apoi de geto-daci. Dar întrebarea e cum au ajuns cei de aici să cunoască astfel de pumnale. Se presupune că cineva care s-a deplasat din Orient, Mesopotamia Antică, sau de aici s-au dus acolo, cine știe“, a declarat Dumitru Nica, profesor de istorie din Bozioru.

Pereții sunt o adevărată arhivă istorică și de artă, datorită reprezentărilor de pe aceștia. „E un spațiu în care oamenii preistorici au venit și au desenat în piatră reprezentări de arme și diverse simboluri. Ca datare, s-ar încadra între 2200 și circa 1800 î.H., deci epoca bronzului. Este

unicat în sud-estul Europei“, a declarat, precum Adevărul.ro, Sebastian Matei, cercetător la Muzeul de Istorie Buzău.

În urma analizei vestigiilor, s-au identificat trei perioade de locuire. Este vorba despre sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului (2000-1200 î.H.), când comunitățile culturale locale de tip Monteoru și cele din vestul Europei practicau cultul armelor, ca ecou al progreselor metalurgiei și al încrederii omului cu armă în forța sa. A urmat Hallstattul târziu, sfârșitul primei vârste a fierului (sec. VI-IV î.H.), perioada în care au fost scrijelite pe pereți pumnalele akinakes, apoi epoca feudală (sec. XIII-XIX), când inciziile au fost făcute de călugări sihaștri și din secolul al XVII-lea, de închinătorii schitului rupestru Profiru amenajat aici.

Peștera Fundul Peșterii a fost închisă publicului după ce specialiștii au constatat că fragmente întregi din fresce au fost decupate și furate. Printre imaginile dispărute este și reprezentarea, foarte rară, a unei mâini. Printre cele mai importante vestigii rupestre este și Peștera lui Dionisie Torcătorul. Pintenul terminal îngropat în pământ și bolovanii seamănă de departe cu un cap de om. Este un martor de eroziune sarmatică, având în vârf intrarea și ferestrele acestui adăpost din sec. III-IV. Are vizibilitate asupra Văii Bordeielui, semănând cu Ghereta și putând fi un altar audian. Amenajarea ca locuință de schimnic este altă etapă de locuire, când tavanul și pereții au fost lutuiți. Are lăcașuri pentru fixat patul, masa și un război de țesut vertical. În altă etapă i s-a săpat spre nord un altar, iar lângă stâncile de jos s-au ridicat chilii de lemn. Dionisie, care i-a dat numele, a locuit-o în secolul al XIX-lea. Priceput la tors și țesut, sihastrul s-a retras și a murit la Schitul Cheia. Biserița lui Iosif este cea mai mare dintre bisericuțele în piatră de la Nucu. Săpată într-o stâncă uriașă, se conservă ca la început, cu intrarea în trepte precis tăiate. Are la mijloc o ușoară gătuire explicabilă prin compartimentarea inițială în două încăperi sau prin săparea în două etape. Pentru îmbunătățirea condițiilor de locuit, i s-a pus dușumea, iar pereții au fost umpluți cu lut. Fumul din prima încăpere iese pe un horn ingenios. A doua încăpere (biserița) are altarul

spre nord, cu nișe și un lăcaș pentru icoana hramului. La mijloc este o fereastră. Pentru protejarea intrării și a ferestrei împotriva scurgerilor de pe stâncă s-au săpat șanțuri în arc frânt (bolta gotică, secolul al XIV-lea). Deasupra intrării este incizat un pește, simbol paleo-creștin. Bisericiuței i s-a adăugat un pridvor de lemn. Urmele grinzilor acoperișului îngropat în stâncă au lăsat în peretele înclinat un desen perfect simetric. Totul arată că aici a fost o însemnată bisericuță, probabil cea a Mănăstirii Ioan Bogoslov. Datarea așezării în sec. III-IV este unanimă. Iosif era confesor la Mănăstirea Sf. Gheorghe.

Locuitorii de astăzi ai satelor ce gravitează în jurul zonelor cu locuiri rupestre manifestă un respect deosebit pentru acestea. Deținători ai unor povestiri mai mult sau mai puțin reale, aceștia păstrează tradiția încărcată de spiritualitate a locului. Nu lipsesc din repertoriul local povești cu apariții divine și cavaleri înarmați. Diana Gavrilă, un ghid turistic din zonă, a scris o carte în care autoarea a pus cap la cap date istorice dar și legende ale locului. „Mărturii ale unor vremuri istorice îndepărtate, așezările rupestre se înscriu armonios atât în peisajul comunei Colți, dar și al împrejurimilor, contribuind la formarea unui specific material și spiritual, care deosebește această frumoasă așezare de altele din țară. La baza unor stânci ferăstruite de apele ce se rostogolesc la vale, au fost săpate cu veacuri în urmă, de mâini dibace cu o precizie de invidiat, un număr de 29 de locuințe ce au servit în decursul timpului, fie locuirii, fie retragerii temporare din calea năvălitorilor, unele dintre ele vechi sanctuare ce mai târziu deveneau lăcașuri de propovăduire a Sfintei Evanghelii, Munții Buzăului remarcându-se astfel prin prezența celei mai mari concentrări de locuințe rupestre“, scrie Diana Gavrilă în cartea *Enigme ale trecutului în Munții Buzăului*. Aceasta dedică un spațiu generos legendelor ivite în jurul acestor locuințe rupestre, care s-au perpetuat de la o generație la alta. Un studiu recent, desfășurat în grota Fundul Peșterii, din Complexul Rupestru Nucu – Bozioru, a demonstrat că locul acela ar fi unicat pe plan mondial, venind cu manifestări spirituale încă din Neoliticul Final (4000 de ani î.H.). Aspectul vulvar însă și

prezența unui falus modelat în piatra autohtonă, au dovedit că grota ar fi îndeplinit funcția de templu al fertilității. O piatră cu urme de animale ar aminti de un mai vechi cult, cultul animalelor, practicat se pare de civilizații vechi, trăitoare în această regiune.

Piatra Scrisă, un megalit în formă de inimă, descoperită cu ani în urmă de profesorul de istorie al localității Colți, Dumitru Nica, amintește de străvechi modalități de comunicare, prezentând astfel o gamă întregă de simboluri, încadrate de specialiști în categoria simbolurilor precreștine, posibil subiect al unei istorii încă neștiute. La Aluniș – Colți, un fragment de postament, două bucăți de capitel cu încrustații florale și posibile rămășițe ale unor statuete în piatră imaginând doi lei, așa cum susține tradiția, ar putea fi baza unor obiceiuri privind cultul sau misterele zeiței Cibela, de unde moștenim toponimul de Sibiciu pentru două izvoare, dar și al localităților care se înșiruie de-a lungul văii ce duce către vărsarea lor în râul Buzău.

Ridicarea unui releu de captare a undelor TV, în jurul anilor '80, a dus la descoperirea unui mormânt din care a fost extras un inel de tâmplă. În zona de N-E a localității Colți, deasupra punctului numit Scântea, tumulii funerari despre care vorbeau bătrânii satului ar putea fi iarăși baza reală pentru cine știe ce importante descoperiri. Un uriaș de piatră, înfățișând parcă un animal preistoric, proțâp în Culmea Martiriei-Colți, prezentând vădite urme de folosință ca altar de sacrificiu animal, ne-ar vorbi despre vechi practici magico-religioase. Circulă și vorbe că Munții Buzăului ar fi traversați de galerii triunghiulare. Unele sunt chiar la vedere și cu urme de folosire, spun localnicii, mai ales în vremurile năvălirilor. O astfel de galerie străbate Culmea lui Dragomir, latura sudică a muntelui Zboiu, un munte de formă piramidală și, după mulți, ar avea legătură cu intrarea în Peștera lui Măncu, ce se descrie spre măruntaietele pământului, din apropierea Bisericiuței rupestre Piatra Îngăurită și tot în formă de triunghi. (www.adevarul.ro)

Pe lângă complexul schiturilor rupestre, comuna Bozioru din județul Buzău este recunoscută pentru așa numitul „cer straniu“. Satele Fișici și